

Sivilombudsmannen
Postboks 3 Sentrum
0101 OSLO

v/ Aage Thor Falkanger

Dykkar ref: 2017/1792

Vår ref: 2017/3731

Dato: 23.04.2018

Tilsvaret - Sivilombudsmannens besøksrapport Ålesund sjukehus, Avdeling for sjukehuspsykiatri Sunnmøre 19. – 22. september 2017

Innledning

Klinikk for psykisk helse og rus, Helse Møre og Romsdal HF, er inndelt i 5 avdelinger med til sammen 27 seksjoner. (Se vedlagte organisasjonskart (Vedlegg 1).

Sivilombudsmannens besøk ble gjennomført ved Avdeling for sjukehuspsykiatri Sunnmøre i perioden 19-22 september 2017. Besøksrapporten er spesielt gjennomgått i denne avdelingen, men har også blitt gjort kjent i resten av organisasjonen.

Det er en grundig gjennomgang Sivilombudsmannen har gjort. Besøkerapporten oppfattes av avdelingen som lærerik og et viktig bidrag til avdelingens arbeid med kontinuerlig forbedring. Avdelingen vil takke for besøket, besøksrapporten og dialogen som har vært både før og etter besøket.

Tilsvaret tar utgangspunkt i de anbefalinger Sivilombudsmannen gir. Besøksrapporten omtaler flere forhold som ikke direkte er relatert de anbefalinger som gis. Av den grunn har en valgt å tilføre egne tiltak som anbefaling i tilsvaret.

Avdeling for sykehuspsykiatri Sunnmøre har valgt å utarbeide en egen handlingsplan for å følge opp de anbefalinger og tiltak som er beskrevet i tilsvaret (vedlegg 2). Oppfølging av handlingsplanen er prosjektorganisert med en tidsramme på to år. Det bemerkes at flere tiltak i handlingsplanen er på klinikknivå.

Til orientering er rapporten også gjennomgått i Avdeling for sjukehuspsykiatri Nordmøre og Romsdal med tanke på at anbefalingene fra Sivilombudsmannen vil være verdifulle innspill også for denne avdelingen. Også denne avdelingen har satt opp en handlingsplan for de områdene som

Telefon: Molde/Kristiansund: 71 12 00 00
Ålesund: 70 10 50 00
Volda: 70 05 82 00

Postadr: Postboks 1600
6026 Ålesund
Internett: www.helse-mr.no
E-post: postmottak@helse-mr.no

Org.nr: 997005562

har en overføringsverdi/læringsverdi. Denne handlingsplanen legges ikke ved da besøksrapporten ikke omhandler denne avdelingen.

Svar på sivilombudsmannens anbefalinger:

Fysiske forhold og aktivisering

- *Avdelingen bør, i samråd med pasientene, sikre et variert aktivitetstilbud tilpasset den enkeltes funksjonsnivå og interesser.*

Svar:

Det er gitt melding til seksjonene at det fra 1.4.2018 er dokumentert individuelt tilpasset aktivitetstilbud i pasienten behandlingsplan.

Det skal til enhver tid foreligge en revidert oversikt/informasjon over aktivitetstilbud som finnes ved den enkelte seksjon eller på tvers mellom seksjonene i avdelingen fra 01.05.18.

Det pågår et samarbeid med innlagte pasienter om aktivitetstilbudet i avdelingen. Det er avsatt midler i 2018. Det kan nevnes at det blir innkjøpt treningsapparater som blir plassert i virksomhetens gymsal. I januar 2018 ble trådløs nett installert og gjort tilgjengelig ved alle seksjoner.

På klinikknivå utarbeider en retningslinje innen 1.5.2018 som sier at de ulike aktivitetstilbudene skal informeres til pasienten og at det skal fremgå av behandlingsplan hvilke tilbud som er avtalt med den enkelte pasient som er innlagt.

- *Alle pasientene, inkludert pasienter i skjermingsenhet, bør sikres tilbud om minst én times daglig opphold utendørs med god mulighet for fysisk aktivitet.*

Svar:

Det utarbeides en rutine for daglig opphold ute og mulighet for fysisk aktivitet som skal fremgå i pasientenes behandlingsplan. Sikkerheten må ivaretas.

Seksjon Forsterka rehabilitering og andre seksjoner som har pasienter innlagt over tid, skal spesielt se dette punktet sammen med tilbud om sysselsetting og fritidsaktiviteter for øvrig.

Sivilombudsmannen beskriver fellesarena i seksjonene som lyse og trivelige, i noen seksjoner som trange. Spesielt skjermingsenhetene er små og oppleves «kalde». Videre at det er begrenset tilgang til skjermet uteareal. Det foreligger konkrete planer for ombygging for å bedre funksjonaliteten for den enkelte seksjon. Planlagt ombygging har en høy kostnad, og er tatt inn i helseforetakets bygningsmessige utviklingsplan.

Det er under etablering ei arbeidsgruppe som konkret skal se på tiltak for økt tilgjengelighet til uteareal ved seksjonene akutt psykisk helse og forsterka rehabilitering.

Vedtak om bruk av tvang

- *Avdelingen bør iverksette tiltak for å sikre at vedtaksansvarlige på en systematisk måte tar stilling til om alle lovens vilkår er oppfylt ved tvangsvedtak.*
- *Vedtak om bruk av tvang bør inneholde konkrete begrunnelser som gjør det mulig å se hvordan de gjeldende vilkårene i loven er vurdert i den aktuelle saken.*
- *Avdelingen bør sikre at pasienter uoppfordret tilbys skriftlige vedtak med begrunnelse for tvangstiltaket.*

Svar:

Nye vedtaksmaler foreligger i revidert utgave av Helse Midt Norge sitt elektroniske journalsystem (Doc Live) fra mai/juni 2018. I påvente av Doc Live vil de nye malene være tilgjengelig i papirutgave fra uke 9. Retningslinjen vil da være manuell utfylling av vedtak som så blir scannet inn i pasientens journal. Retningslinjen vil avklare hvor begrunnelsen for vedtaket er dokumentert.

Avdeling for sykehuspsykiatri Sunnmøre følger nå de råd medisinskfaglig rådgiver i klinikken har gitt til vedtaksansvarlige etter ny lovgivning 01.09.17.

Fra april 2018 og ut året er det etablert en rådgiverfunksjon (spesialist) i avdelingen. Rådgiveren skal bl.a. kunne bistå i utarbeidelse av spesialistvedtak, implementering av nye vedtaksmaler og som ressurs i avdelingens forbedringsprosjekt knyttet til «Redusert og riktig bruk av tvang».

Det er gitt melding til vedtaksansvarlige at pasienter skal uoppfordret tilbys kopi av skriftlige vedtak, og at det skal dokumenteres i journal.

Bruk av tvangsmidler

Redusert og riktig bruk av tvang er et prioritert utfordringsbilde i Klinikk psykisk helse og rus. Ved Avdeling for sykehuspsykiatri Sunnmøre er det startet et forbedringsarbeid som omhandler «Redusert og riktig bruk av mekanisk tvangsmidler». Forbedringsarbeidet omhandler forebygging (reduere) og utøvelsen (riktig) av mekanisk tvang. Prosjektleder er student ved Skandinavisk Forbedringsagentutdanning i København. Prosjektet er lagt til seksjon Akutt psykisk helse. Det foreligger eget Carter som kan ettersendes. Forbedringsprosjektet vil gå over to driftsår og må også sees i sammenheng med Sivilombudsmannen sin anbefaling som omhandler «institusjonskultur».

- *Det bør iverksettes ytterligere tiltak for å sikre at bruk av mekaniske tvangsmidler avsluttes straks faren for skade er opphørt.*

Svar:

Hver seksjon skal sikre at alle tilsette er kjent og forstår nødvendigheten av å avslutte bruk av mekaniske tvangsmidler straks faren for skade er opphørt.

Konkret tiltak er systematisk opplæring i «bruk av mekaniske tvangsmidler» for alle tilsette ved de lukkede sykehusseksjonene.

Forbedringsprosjektet «Redusert og riktig bruk av mekanisk tvang» som er etablert ved Akutt psykisk helse vil ha en overføringsverdi til andre seksjoner i avdeling og klinikk når dette breddes.

- *Avdelingen bør påse at alle ansatte er kjent med lovens vilkår for bruk av isolasjon og kortvarig fastholding og at tiltakene alltid blir vedtaksført.*

Svar:

Hver seksjon skal sikre at alle tilsette er kjent med lovens vilkår for bruk av isolasjon og kortvarig fastholding og at tiltakene blir riktig dokumentert.

Våren 2018 gjennomføres seksjonsvis fagdager for alle tilsette der dette er et av flere tema. Tema vil også gjennomgås ved intro av nytilsatte og fellessamling for ferievikarer. Obligatorisk opplæring vil bli dokumentert i Kompetanseportalen.

- Oppbevaring av belteseng (eget punkt)
Sivilombudsmannen har i sin Besøksrapport vist til at belteseng ble oppbevart i felles korridor ved Akuttmottak.

Svar:

Belteseng flyttet fra felleskorridor 01.12.17

Skjerming

Skjermingsenheter i avdeling for sykehuspsykiatri Sunnmøre er kommentert flere steder i besøksrapporten. Her kan nevnes: bygningsmessige forhold, en skjermingsenhet mangler direkte utgang (frisk luft), kalde lokaler (interiør), opplevelsen av usikkerhet hos tilsette i utøvelse av skjerming. Avdelingen vil iverksette et forbedringsarbeid knyttet til skjermingsenhetene høsten 2018, over to driftsår. Formålet er formålstjenlige skjermingsenheter og bruken av dem. Prosjektet ledes av avdelingssjef.

- *Vedtaksnotat bør alltid inneholde en konkret beskrivelse av den faktiske bakgrunnen for skjermingsvedtaket.*

Svar:

Det er formidlet til vedtaksansvarlige at vedtaksnotat alltid skal inneholde en konkret beskrivelse av den faktiske bakgrunn for skjermingsvedtaket.

- *Isolasjonsrommet bør ikke benyttes som oppholdsrom for pasienter, uavhengig av situasjon eller varighet.*

Svar:

Isolasjonsrommet ble fysisk stengt 01.01.18.

- *Avdelingen bør iverksette tiltak for å sikre at det ikke gjennomføres skjerming som i realiteten innebærer isolasjon.*

Svar:

Hver seksjon skal sikre at alle tilsette har kunnskap og forståelse av hva som skiller skjerming begrunnet i behandlingsmessig hensyn/hensynet til andre (§4-3) og hva isolasjon er (§ 4-8b). Våren 2018 gjennomføres seksjonsvis fagdager for alle tilsette der dette er et av flere tema. Tema vil også gjennomgå ved intro av nytilsatte og fellessamling for ferievikarer. Obligatorisk opplæring blir dokumentert i Kompetanseportalen.

- *Utsmykking av skjermingsenhetene*

Svar:

Det er nedsatt ei arbeidsgruppe som skal utarbeide en tiltaksplan for utsmykking av skjermingsenhetene. Det er satt av midler i budsjett 2018. Ressurser til formålet vil også bli prioritert i 2019. Utsmykking av skjermingsenhetene må sees i sammenheng med forbedringsprosjekt som iverksettes i 2018 (skjermingsenhetene).

Behandling uten eget samtykke

- *Avdelingen bør iverksette tiltak for å sikre at vurdering og dokumentasjon av behandling uten samtykke ivaretar pasientenes rettssikkerhet på en tilfredsstillende måte.*

Svar:

I forbindelse med skjerpede krav til vurdering og dokumentasjon rundt behandling uten eget samtykke (vedtak etter PHL § 4-4-a) har avdelingen innrettet seg etter dette- og pasientene får nå begrunnede vedtak (og ikke bare vedtaksskjema som tidligere). Dette er noe det har vært fokusert på i internundervisning for de vedtaksansvarlige. Viser for øvrig til regionale helseforetak som vil rulle ut nye vedtaksmaler (elektronisk) i Doc Live i mai/juni.

Elektrokonvulsiv behandling

- *Det bør alltid sikres at pasienten mottar grundig informasjon om behandlingen både skriftlig og muntlig, og at hovedinnholdet i informasjon som gis om behandlingen journalføres.*

Svar:

Det vil bli utarbeidet og implementert en ny og langt mer utfyllende samtykkeerklæring. Samtykkeerklæringen baseres på nasjonale retningslinjer. Det presiseres i prosedyren «Rutiner ved ECT behandling» at informasjon som gis til pasientene om behandlingen skal journalføres. Samtykkeerklæringen implementeres 01.06. 2018.

- *Avdelingen bør sikre tilstrekkelig dokumentasjon og oversikt over hvert enkelt tilfelle der ECT på nødrett benyttes.*

Svar:

ECT på nødrett har fra 01.02.18 fått egen kode i foretakets pasientadministrative system. Det vil si at foretaket til en hver tid har oversikt over ECT utført på nødrett.

- *Avdelingen bør gjennomgå sine rutiner for bruk av ECT på nødrett for å sikre at pasienter ikke utsettes for en ulovlig praksis.*

Svar:

En arbeidsgruppe bestående av ledelse og behandlere fra flere avdelinger i klinikken arbeider med revisjon av prosedyren «Rutiner ved ECT behandling». I prosedyren vil det komme tydelige presiseringer rundt samtykke og bruk av ECT på nødrett. Prosedyren skal implementeres 01.06. 2018.

Institusjonskultur

- *Avdelingen bør iverksette tiltak for å skape en felles kultur for økt trygghet blant ansatte og et redusert behov for bruk av tvang.*

Svar:

Sivilombudsmannen har i sin besøksrapport beskrevet funn som kan ha sammenheng mellom utrygt arbeidsmiljø og bruk av tvang. Avdelingen tar på alvor at sikkerhet gjelder for alle, både pasient og tilsatt.

Her en oversikt over noen tiltak som er etablert siste 12 mnd. i avdelingen som omhandler institusjonskultur:

- Tilbud på systematisk veiledning for ansatte (Akutt psykisk helse).
- Restart av internundervisning i avdelingen (hver 14 dag).
- Forbedringsprosjekt «Pasientforløp Forsterka rehabilitering» (2017)
- Forbedringsprosjekt «Sikkerhet for alle» Forsterka rehabilitering (2018)
- Kontinuerlig forbedringsarbeid «Pasientforløp ved Akutt psykisk helse» (2017-)
- Fokus på å bistå/støtte hverandre på tvers av seksjoner (ikke bare på alarm).
- Etablert prosedyregruppe i avdelingen.
- Fagdager i alle seksjoner, der blant annet tvang er hovedtema.
- Fagdager om tvang i klinikken.
- Selvmordsforebyggende arbeid (handlingsplan/års hjul)
- Aktiv deltakelse i nasjonal akuttpsykiatrisknettverk sitt prosjekt «Kvalitetsstandard», fokus på tvang og forebygging av selvmord».

Klinikk psykisk helse etablerte TERMA (Terapeutisk mestring av aggresjon) som metodikk for å forebygge, redusere og utøve terapeutisk tilnærming i situasjoner som kan eskalere og medføre tvang. Siden april 2017 er det utdannet 4 instruktører og over 200 tilsette i avdelingen har gjennomført kurs og vedlikeholdstrening. Det utdannes to

instruktører til i vår. TERMA er et viktig verktøy for å trygge ansatte, og forebygge/reducere bruken av tvang.

Forbedringsprosjektet vedr «Riktig, og redusert bruk av mekanisk tvang» ved Akutt psykisk helse har forebygging som et av tre hovedpilarer.

Forsterka rehabilitering ble tildelt Helse Møre og Romsdal HF sin arbeidsmiljøpris 2017. Begrunnelsen for prisen er seksjonens sitt fokus på arbeidsmiljø, og arbeidsmiljøet betydning i det å møte pasienten med verdier som tryggleik, respekt og kvalitet. Prisen er til inspirasjon for alle tilsette i Avdeling for sykehuspsykiatri Sunnmøre.

Politiets rolle ved tiltak iverksatt i sengepost

- *Avdelingen bør i samråd med politiet gjennomgå sin praksis for politibistand inne i sengepost.*

Svar:

Det er avtalt med Politi en gjennomgang av avdelingens praksis for politibistand inne i sengepost innen sommeren 2018. Det utarbeides så en retningslinje som tydeliggjør ansvar og rolleavklaring ved bistand fra politi i sengepost.

Avdeling for sykehuspsykiatri Sunnmøre og Politi ønsker å videreutvikle sitt samarbeid. Det er/blir etablert samarbeidsmøter både på seksjons- og overordna ledernivå.

Medvirkning og informasjon

- *Avdelingen bør iverksette tiltak for å sikre systematisk involvering av pasientene ved bruk av tvangstiltak under oppholdet.*

Svar:

Ved inkomstsamtale og før evt. vedtak om bruk av tvang er det viktig at pasienten om mulig får spørsmål om sin tidligere erfaring med tvang. Dette vil blant annet framkomme i revidert retningslinje for inkomstsamtale.

Det er også innført evalueringssamtaler etter bruk av tvangstiltak jfr. nytt lovverk september 2017.

Avdelingen ønsker å formidle at det er etablert lederbasert dialogmøter i avdelingen mellom brukere, pårørende, behandler og ledelse i 2017. Dialogmøtene omhandler erfaring med tvang, formålet er å redusere bruk av tvang i avdelingen. Dialogmøtene er et styringskrav fra Helsemyndighetene. Erfaringene med Dialogmøtene er positivt, og blir videreført.

- *Avdelingen bør kvalitetssikre informasjonsmateriell og husordensregler i seksjonene for å påse at det ikke fastsettes begrensninger som mangler lovhjemmel.*

Svar:

Det er under utarbeidelse retningslinje for utarbeidelse, implementering og utfasing av informasjonsmateriell og husregler. Retningslinjen godkjennes og implementeres innen 01.06.18.

Klage og kontroll

- *Kontrollkommisjonen bør regelmessig besøke sengepostene der pasientene oppholder seg for å påse at deres velferd og rettigheter ivaretas.*

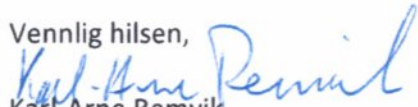
Svar:

Avdelingssjef har kontaktet kontrollkommisjonen for avklaring om regelmessig besøk i seksjonene ved tilsynsbesøk. Avventer svar fra Kontrollkommisjonen.

Til slutt

Helse Møre og Romsdal har siden mottak av Sivilombudsmannens besøksrapport arbeidet med de anbefalinger som foreligger. Noen av anbefalingene er svart ut, andre anbefalinger har en lengre tidshorisont.

Vennlig hilsen,

Karl-Arne Remvik

Klinikkssjef

Klinikk psykisk helse og rus

Helse Møre og Romsdal HF

Nils-Arne Skagøy

Avdelingssjef

Avdeling for sykehuspsykiatri Sunnmøre

Helse Møre og Romsdal

2 Vedlegg

- Organisasjonskart, Klinikk psykisk helse.
- Handlingsplan for oppfølging.

Telefon: Molde/Kristiansund: 71 12 00 00
Ålesund: 70 10 50 00
Volda: 70 05 82 00

Postadr: Postboks 1600
6026 Ålesund
Internett: www.helse-mr.no
E-post: postmottak@helse-mr.no

Org.nr: 997005562

HELSE MØRE OG ROMSDAL

KLINIKK FOR PSYKISK HELSE OG RUS

Organisasjonskart

